

Osnove Ekonomije, Finansija i Računovodstva

SEMINARSKI RAD

Finansijska kontrola i revizija

Predmetni nastavnik:
Milko Cupara

Student:
Milan Savić 03/06

Datum predaje:
01. Februar. 2008

Uvod

Menadžment savremenog privrednog društva suočen je sa potrebom donošenja poslovnih odluka u vezi sa ostvarenjem poslovnih ciljeva. Sistem internog nadzora koji uključuje sve mere pažnje usmerene na sprečavanje grešaka prekomernih troškova i prevare, proverava i obezbeđuje pouzdanost informacija. Ključni zadatak internog nadzora jeste da kontroliše sve delove preduzeća da li dosledno redukuju poslovnu politiku usvojenu na početku poslovnog perioda kao i da o tome podnose informaciju menadžmentu privrednog društva. Za pojačano interesovanje za uspostavljanje internog nadzora razlog više su i prisustvo nelojalne konkurencije, povećane konkurencije i erozije poslovnog morala.

Nastanak Revizije

Prapočeci revizorske službe nalaze se već krajem osamnaestog veka u Engleskoj koja se i smatra kolevkom revizije. Vremenom se širila i u drugim državama, a na našim prostorima se organizovano primenjivala prvo na području Slovenije, Istre i Dalmacije, početkom dvadesetog veka. Prve revizije su rađene za zadruge, dok se mnogo kasnije pristupilo organizovanju i za nezadružne privredne organizacije (sredinom tridesetih godina dvadesetog veka). Kontrola i revizija su oblasti koje se u velikoj meri razlikuju, ali se i dopunjuju. Za uspešnost revizije je neophodna tekuća, solidna kontrola. Obe vrste delatnosti se mogu posmatrati sa mnogo aspekata, i prema njima izvršiti podela, jer su one same po sebi kompleksne i delatnosti koje obuhvataju sva područja poslovanja jednog privrednog sistema. Zahteve koje treba da ispune kontrola i revizija zavise od potreba korisnika njihovih informacija a mnoge od njihovih postupaka propisuju i zakoni. Revizija u osiguravajućim društvima se obavlja pod sličnim uslovima kao i kod drugih privrednih subjekata, osim što ima pojačanu kontrolu i nadzor koje vrši **Narodna banka Srbije**.

Kontrola

Postoje različite definicije pojmova kontrola i revizija u literaturi gde se, obično, razgraničenje između njih zasniva na radnim postupcima ili licima koji ih obavljaju, ali se u praksi najčešće greškom koriste u istom smislu. Teško je tačno ih razgraničiti jer obe spadaju u domen nadzora, odnosno provere. Reč kontrola potiče od francuske reči koja znači "protiv-uloga", dakle, provera koja se vrši putem suprotstavljanja, tj. upoređivanja između onoga što jeste i onoga što treba da bude. Odatle možemo zaključiti da je kontrola utvrđivanje činjenica i njihovo upoređivanje, odnosno, suština kontrole sastoji se u upoređivanju. Kontrola kao funkcija provere koristi se u najrazličitijim područjima ljudske delatnosti. Sa gledišta nadzora, tj. provere poslovanja privrednih subjekata možemo je definisati kao stručni i sistematski nadzor zasnovan na ispitivanju, upoređivanju i prosuđivanju poslovanja preduzeća. Kao takva, ona je uključena u svaku njenu osnovnu funkciju kao stalni mehanizam, a deluje preventivno na izvršavanje poslovnih procesa i obavlja se tekuće sa njegovim odvijanjem.

Vrste i oblici i vršioци

Podela kontrole se može vršiti prema različitim kriterijumima: subjektu kontrole, objektu, vremenu, intenzitetu, poslovnim funkcijama i drugo. Mada su svi ovi aspekti od značaja, najvažnija podela je na unutrašnju (internu) i spoljnu (eksternu). Interna kontrola ima svoje dve bitne karakteristike:

1) ona je uključena u pojedine delove poslovnog procesa sa kojim predstavlja jednu organsku celinu i sa njim se istovremeno obavlja,

2) kroz odgovarajući sistem organizacije ovu kontrolu obavljaju zaposleni ili određeni organi odnosno osiguravajućeg društva. Interna kontrola je sveobuhvatna, te pokriva celokupno poslovanje privrednog subjekta i predstavlja glavni i osnovni vid nadzora nad njegovim poslovanjem. Ona obezbeđuje garanciju rukovodstvu preduzeća u pogledu pouzdanosti računovodstvenih podataka koji se koriste pri donošenju odluka.

Ciljevi interne kontrole su:

1) obezbeđenje sredstava privrednog subjekta od rasipanja, pronevera i neefikasnosti

2) unapređenje tačnosti i pouzdanosti knjigovodstvenih i operativnih podataka

3) pridržavanje poslovne politike preduzeća. Interna kontrola može biti administrativna, računovodstvena ili finansijska. Jaka interna kontrola predstavlja značajnu prepreku za vršenje prevara i pronevera ali ih ne može u potpunosti onemogućiti jer joj obim smanjuju troškovi koji ona iziskuje, što predstavlja njeno glavno ograničenje. Ispitivanje i ocenjivanje postojeće interne kontrole preduzeća predstavlja prvu fazu rada revizora i ona se uzima kao osnova za određivanje obima i pravca revizije. Pod spoljnom (eksternom) kontrolom se podrazumeva ona kontrola koju obavljaju lica, ili organi koji ne pripadaju odnosnom privrednom subjektu.

Može se vršiti na poziv subjekta od strane stručnih institucija, zavoda i slično, a u cilju utvrđivanja određenih nedostataka, propusta, kao i davanja predloga za njihovo otklanjanje.

Može se vršiti i na osnovu naloga odgovarajućeg eksternog, kontrolnog organa koji je za to ovlašćen zakonskim propisima. Za razliku od interne, u načelu ne pokriva celokupni poslovni proces i nema isključivo karakter tekuće kontrole. Ona je prevashodno stručna jer je obavljaju kadrovi koji poseduju šire stručno znanje i to na osnovu dokumenata i drugih odgovarajućih informacija, pa stoga pretežno ima karakter dokumentarne kontrole, kao i revizija od koje se razlikuje u pogledu ciljeva i intenziteta. Ona ima i formalni karakter jer prvenstveno ispituje da li su se privredni subjekti pridržavali odgovarajućih zakonskih propisa u svom poslovanju. Internu kontrolu vrše lica zaposlena u privrednim subjektima ili njihovi specijalizovani organi, dok eksternu obavljaju razne inspeksijske službe, kreditori (pre svega poslovne banke) i drugi državni organi. Kontrola koju je ranije sprovodila SDK nad finansijskim stanjem i rezultatima poslovanja preduzeća iskazanim u godišnjim obračunima, imala je primarni zadatak da zaštiti društvenu svojinu, ali je bila samo formalnog karaktera jer se ispitivalo samo da li se preduzeće u svom radu pridržavalo zakona i propisa, a ne da li su rezultati poslovanja realni i korektno prezentovani. Inspeksijske službe imaju parcijalnu kontrolnu funkciju pošto one kontrolišu samo ona područja koja spadaju u njihovu ingerenciju. Inspekcije mogu biti: tržišna, devizna, sanitarna, građevinska, komunalna, veterinarska, prihoda, rada i dr. Kontrolna funkcija poslovne banke kao davaoca kredita je prvenstveno usmerena na ispitivanje kreditne sposobnosti i kontrolu namenskog korišćenja kredita od strane komitentata.

Revizija

Reč revizija vuče poreklo od latinskog glagola koji znači "**ponovo videti**". Zbog toga se ona obično i određuje kao funkcija provere poslovanja jer predstavlja naknadno proveravanje obavljenih poslovnih događaja koje se vrši na osnovu postojećih dokumenata. Ima uglavnom kolektivni karakter, za razliku od kontrole. Kontrola i revizija se međusobno dopunjuju da bi se ostvario cilj adekvatnog nadzora nad poslovanjem privrednog subjekta. Uspeh revizije u velikoj meri zavisi od postojanja i funkcionisanja mehanizma kontrole. Neki autori nazivaju reviziju čak i "naknadna kontrola" ili "kontrola kontrole". Revizija se u Zakonu o računovodstvu i reviziji definiše kao "ispitivanje računovodstvenih iskaza radi davanja mišljenja o tome da li oni objektivno i istinito prikazuju stanje imovine, kapitala i obaveza, kao i rezultate poslovanja pravnog lica". Lice koje sprovodi reviziju i odgovara za njegovu istinitost i objektivnost, naziva se revizor. Revizija se obavlja u skladu s Zakonom o računovodstvu i reviziji, Međunarodnim standardima revizije (MSR) i Kodeksom etike za profesionalne računovođe.

Cilj revizije finansijskih izveštaja je da omogući revizoru da izrazi mišljenje o tome da li su finansijski izveštaji po svim bitnim pitanjima sastavljeni u skladu sa MRS. Revizija se obavlja na osnovu ugovora koji se zaključuje u pismenoj formi. Preduzeće za reviziju šalje pismo o angažovanju svom klijentu pre početka revizije, u kome ga informiše o ciljevima, prirodi i obimu posla koji treba da se obavi. Obaveze revizora su: da izradi izveštaj o reviziji, da mišljenje o istinitosti i objektivnosti iskaza, obavesti upravu preduzeća o svim utvrđenim slabostima i da predloge za njihovo prevazilaženje, naglasi sve specijalne zahteve i drugo.

Obaveze klijenta su: da sastavi računovodstvene iskaze u skladu sa zakonima, da se stara o vođenju adekvatnih računovodstvenih evidencija, da učini dostupnim sve evidencije i odgovarajuće podatke revizoru. Kao i u slučaju kontrole, podela revizije se može izvršiti prema različitim kriterijumima: predmetu revizije, intenzitetu, periodu za koji se vrši, raspoloživom vremenu i drugo. Međutim, u savremenoj stručnoj literaturi osnovna podela se vrši prema organima revizije - na internu i eksternu reviziju. Karakter rada internog i eksternog revizora se u mnogome razlikuju ali imaju iste ciljeve - da ocene i podnesu izveštaj o finansijskim iskazima i pouzdanosti njihovih podataka, da utvrde tačnost i integralnost knjigovodstvene evidencije.

Interna revizija je ona revizija koju obavljaju lica zaposlena u privrednom subjektu koje je objekt revizije. Najčešće se organizuje kao posebna funkcija u okviru preduzeća, kao odeljenje pod neposrednim rukovodstvom generalnog direktora (predsednika kompanije). Ona u većini zemalja, kao i u našoj, nije propisana zakonom, pa njeno osnivanje zavisi od potrebe i odluka

odgovarajućih organa upravljanja što je u direktnoj zavisnosti sa veličinom i složenošću preduzeća, odnosno njenom decentralizacijom.

Eksterna revizija Pod eksternom revizijom se podrazumeva ona revizija koju obavljaju spoljni organi, tj. lica koja nisu zaposlena u preduzeću gde se vrši revizija. Njen nastanak, kao oblika nadzora nad poslovanjem, je bio uslovljen razvojem privrede koji je doveo do stvaranja

krupnih preduzeća koja nisu mogla samostalno da kontrolišu sva zbivanja u okviru svoje delatnosti. Ona su prvo stvorila unutrašnju kontrolu koja je obezbeđivala stalan pravilan tok poslovanja u preduzeću, a zatim uvela i eksterne organe koji su povremeno proveravali da li te kontrole rade u skladu sa postavljenim ciljevima.

Glavni razlozi za nastanak ove revizije su:

- 1)** stvaranje korporativnih oblika preduzeća, koji su nastali od kapitala mnogobrojnih investitora (akcionara) i koji često kontrolišu velike ekonomske resurse širom sveta.
- 2)** mnogobrojni pojedinci su poveravali svoje uštedevine korporacijama (kupovinom akcija), a bio im je potreban uvid u korišćenje investiranog kapitala i očekivani prinos.
- 3)** ostvareni značajan prihod od poreza na profit korporacija je za državu značio veliki fiskalni prihod, a rešavao se i problem nezaposlenosti, kontrola inflacije i uravnoteživanje platnog bilansa. Svi ovi razlozi su usloveli da se u prvi plan istakne pitanje kako dobiti jemstvo da su iskazani podaci u finansijskim izveštajima realni i korektno prezentirani, na šta je odgovor dat u reviziji izvršenoj od strane nezavisnih javnih računospitivaca.

Standardi

Pošto revizorski izveštaji predstavljaju završni čin u radu eksternih revizora, njihova vrednost ne zavisi samo od toga da li su prilikom njihovog sastavljanja poštovani određeni zahtevi, već i da li je ispitivanje, na osnovu koga se sastavljaju, izvršeno u skladu sa standardima revizije. Postoje jugoslovenski standardi, a standardi koje je izdao Komitet za reviziju (AICPA) prihvaćeni su kao međunarodni.

Prema njima standardi mogu biti:

- a) Opšti standardi** zasnovani su na nezavisnosti i nepristrasnosti revizora u pogledu stavova o predmetima revizije, revizorskoj stručnosti (ovlašćenosti), profesionalnoj etici i pružanju dužne profesionalne pažnje, što treba da isključi svaku nemarnost ili materijalni propust revizora.
- b) Standardi koji se odnose na obavljanje rada** podrazumevaju adekvatan plan rada, detaljno proučavanje i ocena interne kontrole i pribavljanje kompetentnih dokaza putem inspekcije, posmatranja i raspitivanja.
- c) Standardi koji se odnose na izveštavanje** podrazumevaju da su izveštaji sačinjeni prema standardnim principima (i proveru da li su oni konzistentno primenjeni), prihvatiti obrazloženja iz finansijskih izveštaja, ako se slažu sa revizorskim nalazima, i uneti u izveštaj mišljenje o finansijskim izveštajima ili tvrdnju da se mišljenje ne može izraziti (razlozi moraju da se iznesu u tom slučaju). Standardi treba da omoguće što bolje poslovanje revizorskih kuća, kao i preduzeća u kojima vrše reviziju - poboljšanjem efikasnosti poslovanja i smanjenjem troškova, većom ažurnošću i drugo. Međunarodni standardi su posebno značajni, jer bi njihova primena omogućila upoređivanje izveštaja iz naše zemlje sa izveštajima iz inostranstva i lakšu međunarodnu komunikaciju. Njihova primena omogućava postizanje i održavanje jednoobraznog visokog kvaliteta revizorskog rada kroz njihovu praktičnu i teorijsku obučenost, da reviziju mogu obavljati sa pažnjom i profesionalnim rasuđivanjem.

Korisnici izveštaja

U uslovima tržišne privrede raste značaj revizije i ona dobija svoj pun smisao. Ukoliko se obezbedi da izveštaji revizije budu javno dostupni, za njih su zainteresovani: deoničari (vlasnici), kreditori preduzeća, poslovni partneri, zaposleni i berze. Revizori potvrđuju da su

računovodstveni iskazi realno i istinito iskazani, što omogućuje vlasnicima da donose valjane poslovne odluke u domenu upravljačkih funkcija.

Oni žele da se uvere da menadžment preduzeća upravlja tako da na najbolji način ostvaruje njihove poslovne interese - da iskazana dobit bude što veća i da se što realnije utvrdi rizičnost njihovih ulaganja. Odluku o izboru i razrešenju revizora donosi **Skupština deoničara** (u deoničarskim društvima), a revizorski izveštaj je njima adresovan.

Revizor ne podnosi izveštaj kreditorima preduzeća, ali u uslovima njegove dostupnosti, kreditore bi prevashodno interesovao kvantitet i kvalitet poslovnih sredstava korisnika kredita.

Ove informacije se nalaze u onom delu izveštaja gde je prikazana struktura poslovnih sredstava klijenata, a to je bilans stanja. Zaposleni bi mogli da koriste podatke iz izveštaja revizije za procenu sigurnosti svojih radnih mesta, kroz visinu iskazane dobiti (naročito kroz njeno kretanje iz godine u godinu), kao i kvalitet iskazanih poslovnih sredstava koje preduzeće iskazuje u bilansu stanja. Potvrda revizora o realnosti i istinitosti iskazanih računovodstvenih iskaza bi pomogla poslovnim partnerima da planiraju svoju buduću poslovnu saradnju. Revizorski izveštaji bi pružili učesnicima u transakcijama na berzi pouzdanu osnovu za donošenje poslovnih odluka.

Faze obavljanja

Revizija se obično obavlja u dve faze: predhodna i završna revizija. Pre početka revizije pravi se detaljan plan revizije u kome se određuju: revizorski tim, šef tima, rukovodilac revizije i vreme potrebno za svaku od računovodstvenih sekcija-aplikacija.

Prethodna revizija U predhodnoj reviziji se vrše ispitivanja i ocene organizacije računovodstvenog sistema i internih računovodstvenih kontrola, kao i njihovog funkcionisanja, u cilju planiranja obima daljih ispitivanja koja treba izvršiti prilikom obavljanja završne revizije. Rezultati ispitivanja internih kontrola u prethodnoj reviziji sumiraju se i sa najvažnijih nalazima ovih ispitivanja, upoznaju organi upravljanja i poslovodni organ preduzeća, kako bi bili u mogućnosti da preduzmu mere za otklanjanje eventualnih problema, nepravilnosti i slabosti u funkcionisanju sistema internih računovodstvenih kontrola.

Cilj ove revizije je da skрати vreme obavljanja naredne faze, jer potvrđuje efikasnost postavljenog računovodstvenog sistema i sistema internih kontrola. Na ovaj način se smanjuje pritisak na preduzeće u vreme kada ono obavlja veći deo svojih računovodstvenih zadataka jer se interna kontrola neprekidno i efikasno sprovodi, a njeni eventualni nedostaci otklanjaju pre kraja godine (pre sastavljanja godišnjeg računa).

Završna revizija Postupci završne revizije obuhvataju: pregled evidencija i dokumentacije; posmatranje popisa i primena postupaka koje izvodi pravno lice; pribavljanje potrebnih informacija od trećih lica (potvrda salda od kupaca, dobavljača, kreditora); ponavljanje postupaka koje je obavilo pravno lice.

Da bi se skratilo vreme potrebno za reviziju, moguće je opredeliti se samo za vršenje revizije godišnjeg računa (tj. samo za završnu reviziju) i tada se oslanja samo na proširene postupke ispitivanja valjanosti - nivo testova se povećava jer se ne raspolaže informacijama koje su interne kontrole utvrdile. Odluka o ovome se donosi na osnovu preliminarog upoznavanja sa poslovanjem preduzeća, brojem transakcija, brojem zaposlenih i organizacijom računovodstva.

Izveštaj

Osnovni delovi izveštaja o izvršenoj reviziji su: mišljenje ovlašćenog revizora; računovodstveni iskazi - bilans stanja, bilans uspeha, bilans tokova gotovine, iskaz o promenama na kapitalu i rezervama; napomene uz računovodstvene iskaze. Mišljenje revizora sadrži: obim revizije (navedeni računovodstveni iskazi koji su ispitivani - bilans stanja, bilans uspeha), primenu Međunarodnih standarda revizije, osnove na kojima su računovodstveni iskazi sastavljeni i zaključno mišljenje o tome da li su računovodstveni iskazi objektivno i istinito prikazali stanje imovine, kapitala, obaveza i rezultate poslovanja.

Postoje četiri osnovne vrste mišljenja: pozitivno, mišljenje sa rezervom, uzdržavajuće i negativno. Zaključno mišljenje ovlašćenog revizora sadrži obrazloženje sa razlozima na osnovu kojih je dato. Napomene uz računovodstvene iskaze sadrže objašnjenja primenjenih računovodstvenih politika koje su korišćene za sastavljanje godišnjeg računa, kao i podatke i informacije koje su sadržane u iskazima.

Primena u osiguravajućim društvima

Zbog značaja osiguravajućih društava i njihovog uticaja na finansijske tokove u zemlji, provera i kontrola poslovanja je rigoroznija i detaljnija. Postoje tri osnovna nivoa kontrole: interna revizija, eksterna revizija i nadzor Narodne banke Srbije. Obaveza interne revizije za osiguravajuća društava je propisana Zakonom o osiguranju (član 135.-141) prema kom je društvo za osiguranje dužno da organizuje internu reviziju, koja je samostalna i nezavisna u obavljanju svojih poslova. Internu reviziju obavlja posebni organizacioni deo u društvu utvrđen statutom koji za svoj rad neposredno odgovara nadzornom odboru društva. Interna revizija društva za osiguranje sprovodi stalnu i sveobuhvatnu kontrolu svih aktivnosti iz poslovanja društva, a naročito:

- 1) kontinuirano praćenje, proveru i unapređenje sistema rada u društvu za osiguranje;
- 2) identifikaciju rizika kojima je društvo za osiguranje izloženo ili se može očekivati da bude izloženo;
- 3) ocenu i vrednovanje uspostavljenog sistema interne kontrole;
- 4) izdavanje odgovarajućih preporuka za otklanjanje uočenih nepravilnosti i nedostataka i za unapređenje primenjenih postupaka i sistema rada. Pod sistemom interne kontrole podrazumevaju se odgovarajuće procedure, postupci i radnje, koje je uprava društva za osiguranje dužna da organizuje na način koji odgovara prirodi, složenosti i rizičnosti posla, kao i promenama uslova poslovanja društva za osiguranje koje se mogu predvideti, a u cilju sprečavanja nepravilnosti i nezakonitosti u poslovanju društva.

Interna revizija kontroliše i procenjuje: postupke i organizaciju obavljanja računovodstvenih poslova i pouzdanost i ažurnost finansijskih i upravljačkih informacija. Godišnjim planom rada interne revizije utvrđuju se planirane aktivnosti interne revizije, a naročito oblasti poslovanja u kojima će interna revizija izvršiti kontrolu poslovanja i rokove za izvršenje planiranih aktivnosti. Predmet eksterne revizije predstavljaju bilans stanja, bilans uspeha, izveštaj o tokovima gotovine i izveštaj o promenama kapitala.

Za merilo istinitosti i objektivnosti računovodstvenih izveštaja uzima se njihova saglasnost sa Zakonom o računovodstvu i računovodstvenim standardima. Prema Međunarodnim standardima, cilj revizije je u tome da se revizor uveri da su prikazani računovodstveni izveštaji, po svim materijalno značajnim činjenicama, sastavljeni u skladu sa propisanim pravilima računovodstvenog izveštavanja.

To znači da pravno lice sastavlja računovodstvene izveštaje u skladu sa propisanim pravilima računovodstvenog izveštavanja (u skladu sa Zakonom o računovodstvu i reviziji) i snosi svu odgovornost za njihovu istinitost, dok revizor samo, na osnovu revizije koju je izvršio, daje izveštaj u kome jasno navodi da li su ti zakonski zahtevi ispunjeni. Eksterna revizija u osiguravajućim društvima se sprovodi na sličan način kao i svim drugim preduzećima. Specifičnost delatnosti osiguranja je u tome što se zahtevaju dodatne kontrole koje sprovode ovlašćeni aktuari a odnose se na:

- 1) način izračunavanja tarifa premija;
- 2) formiranje tehničke rezerve;
- 3) akte poslovne politike u postupku njihovog donošenja, odnosno u postupku izmena i dopuna i primeni akata poslovne politike;
- 4) finansijske izveštaje i godišnji izveštaj o poslovanju društva;

- 5) izveštaj o sprovođenju politike saosiguranja i reosiguranja;
- 6) obračun matematičke rezerve
- 7) prenos portfelja osiguranja i 8) obračun margine solventnosti.

Nadzor NBS

Nadzor nad obavljanjem delatnosti osiguranja vrši Narodna banka Srbije u cilju zaštite interesa osiguranika i drugih korisnika osiguranja. Osim toga, NBS izdaje dozvole za obavljanje poslova osiguranja, reosiguranja, posredovanja i zastupanja u osiguranju i poslova neposredno povezanih sa poslovima osiguranja, daje saglasnost na akte i radnje propisane Zakonom o osiguranju, donosi akte propisane Zakonom, obrađuje statističke i druge podatke, vodi registre u skladu sa Zakonom i razmatra prigovore osiguranika, korisnika osiguranja i trećih oštećenih lica na rad društava za osiguranje i drugih lica koja obavljaju delatnost osiguranja.

NBS posreduje u rešavanju odštetnog zahteva radi sprečavanja nastanka spora iz osnova osiguranja, razmatra prigovore osiguranika, korisnika osiguranja i trećih oštećenih lica i štiti prava i interese tih lica. NBS podnosi Narodnoj skupštini Republike Srbije, najmanje jednom godišnje, izveštaj o stanju na tržištu osiguranja, koji sadrži podatke o obimu poslovanja društava za osiguranje po vrstama osiguranja, stepenu ažurnosti u isplati šteta, iznosu i strukturi kapitala, kretanju ostvarene likvidnosti i solventnosti, ostvarenoj efikasnosti u poslovanju (produktivnosti, ekonomičnosti i rentabilnosti) i o drugim pitanjima od značaja za ocenu stanja na tržištu osiguranja. Nadzor nad poslovanjem društva za osiguranje vrši se:

- 1) posrednom kontrolom, odnosno prikupljanjem, praćenjem i proveravanjem izveštaja i obaveštenja društva za osiguranje koje je u skladu sa odredbama Zakona društvo dužno da dostavlja NBS i
- 2) neposrednom kontrolom nad poslovanjem društva za osiguranje.

U vršenju nadzora nad poslovanjem društva za osiguranje, inspektor osiguranja kontrolom utvrđuje (**član 149. Zakona o osiguranju**):

- 1) pravilnost utvrđivanja i izračunavanja tehničke rezerve;
- 2) pravilnost deponovanja i ulaganja sredstava tehničkih rezervi;
- 3) obezbeđenje garantne rezerve društva;
- 4) pravilnost deponovanja i ulaganja sredstava garantne rezerve;
- 5) obezbeđenje margine solventnosti;
- 6) pravilnost obračuna šteta i pridržavanje rokova za isplatu šteta;
- 7) pravilnost primene uslova osiguranja i tarifa premija i
- 8) tačnost finansijskih i drugih izveštaja koje društvo sačinjava.

NBS se može saglasiti sa mišljenjem ovlašćenog aktuara ili sa izveštajem o obavljenoj reviziji ili da ima svoje mišljenje, o čemu obaveštava društvo za osiguranje.

Revizijski dokazi

Prema Medunarodnim standardima revizije, revizijski dokaz predstavlja informacije koje je revizor pribavio u vezi sa izvodenjem zaključaka na kojima se zasniva mišljenje revizora.

Da bi se neka informacija mogla smatrati dokazom, ona mora zadovoljiti sledeće kriterijume:

- a) dovoljnost
- b) relevantnost i
- c) pouzdanost.

Dovoljnost. Dovoljnost dokaza je kvantitativno obeležje tj. merilo obima pribavljenih dokaza. Procena kolicine dokaza koja se može smatrati dovoljnom za formiranje mišljenja o finansijskim izveštajima klijenta je rezultat subjektivnog rasudivanja revizora.

Relevantnost. Pod relevantnošću revizijskih dokaza se podrazumeva mogućnost dokaza da utiču na revizijsko mišljenje. Informacija se može smatrati revizijskim dokazom samo ako je u stanju da rasvetli da li su računovodstvene informacije (u smislu tvrdnji u finansijskim izveštajima) istinite i objektivne.

Pouzdanost. Relevantnost dokaza može da postoji jedino ako je dokazni materijal pouzdan. Razlicite informacije nemaju isti stepen pouzdanosti.

Osnovna pravila u vrednovanju pouzdanosti dokaza su sledeca:

- 1) revizijski dokaz iz eksternih izvora je daleko pouzdaniji od dokaza iz internih izvora (izvod banke o stanju na racunu klijenta revizije je, na primer, daleko pouzdaniji od prodajne fakture),
- 2) dokazi koje revizor kreira vlastitim istraživanjem je pouzdaniji od dokaza koji su pribavljeni iz drugih izvora,
- 3) dokumentovani revizijski dokaz je pouzdaniji od usmenog izlaganja,
- 4) revizijski dokaz je pouzdaniji ukoliko su delovi dokaza koji su prikupljeni iz razlicitih izvora, medusobno saglasni. Suprotno, nekonzistentnost dokaza prikupljenih iz jednog izvora sa dokazima iz drugih izvora smanjuje njihovu pouzdanost.

Revizijski postupci

Postupci koje revizor razvija sa ciljem prikupljanja revizijskih dokaza nazivaju se **revizijski postupci**. Revizor prikuplja revizijske dokaze kombinovanjem postupaka:

- a) inspekcije,
- b) posmatranja,
- c) ispitivanja (i konfirmacije),
- d) ponovnog izvodenja (i računске kontrole) i
- e) analitičkih postupaka.

a) Inspekcija. Inspekcija predstavlja pregled (lični uvid) računovodstvene evidencije, dokumenata i materijalnih sredstava preduzeca klijenta. Koristi se za prikupljanje revizijskih dokaza ukoliko postoji dokumentacioni dokaz o poslovnim događajima.

b) Posmatranje. Posmatranje se sastoji od prisustvovanja izvodenju aktivnosti drugih osoba. Za razliku od inspekcije koja predstavlja ličnu proveru od strane revizora, kod posmatranja

revizor samo nadgleda aktivnosti, i to pre svega one iza kojih ne ostaje trag u dokumentaciji koji revizor može naknadno verifikovati (npr. prisustvo inventaru). Posmatranje se koristi za proveru funkcionisanja internih kontrola.

c) Ispitivanje i potvrđivanje. Ispitivanje uključuje usmeno ili pismeno prikupljanje informacija od stručnih lica u okviru ili van preduzeća. Potvrđivanje je specifična forma ispitivanja koja omogućuje revizoru da prikupi informacije direktno od nezavisnih izvora izvan organizacije klijenta.

d) Ponovno izvođenje. Ponovno izvođenje je postupak provere računске tačnosti podataka iz izvornih dokumenata i računovodstvenih evidencija i tačnosti usaglašavanja evidencije ponovnim računanjem od strane revizora (što predstavlja računsku kontrolu), kao i izvođenje kontrolnih postupaka radi ličnog uvida revizora u njihovu efektivnost.

e) Analitički postupci. Analitički postupci »obuhvataju analizu značajnih pokazatelja i trendova, uključujući i istraživanje fluktuacija.« Ovde je važno napomenuti da analitički postupci nisu direktan dokaz o postojanju pogrešnih iskaza u finansijskim izveštajima već samo ukazuju na povećan rizik postojanja pogrešnih knjizenja.

Aktivnosti na prikupljanju revizijskih dokaza se prema nameni mogu grupisati u dve kategorije revizijskih testova.

To su:

- 1) kontrolni testovi i
- 2) suštinski testovi

Kontrolni testovi se vrše radi dobijanja revizijskih dokaza o efikasnosti strukture sistema interne kontrole, tj. da li je taj sistem struktuiran na način koji je pogodan za sprečavanje ili otkrivanje i ispravku materijalno značajnih grešaka; kao i funkcionisanja sistema internih kontrola tokom citavog perioda.

Suštinski testovi su provere koje se vrše u cilju pribavljanja revizijskih dokaza radi otkrivanja materijalno značajnih grešaka u finansijskim izveštajima.

Postoje dve vrste ovih testova:

- 1) provera poslovnih događaja (transakcija)
- 2) provera stanja na računima (testovi detalja) i
- 3) analitički postupci

Radni papiri revizora

Radni papiri (dokumentacija) predstavljaju »materijal koji revizor prikuplja ili priprema u toku obavljanja revizije. Obaveze revizora u pogledu radnih papira regulisane su Međunarodnim standardom revizije .

Namena radnih papira:

- 1) pomažu u planiranju i obavljanju revizije (npr. radni papiri prethodnih revizija)
- 2) služe za evidentiranje revizijskih dokaza
- 3) kao dokaz da je revizija obavljena u skladu sa MSR
- 4) pomažu u nadzoru, pregledu i koordinaciji posla
- 5) za konačno formiranje mišljenja

Obim radnih papira treba da bude toliki da obuhvati ono što bi omogućilo nekom drugom revizoru (koji nema iskustva u reviziji datog klijenta) da razume obavljene posao, ali da radni papiri ne budu previše detaljni.

- Standardizacija i automatizacija radnih papira
- Korišćenje dokumentacije pripremljene od strane klijenta

Organizacija radnih papira:

1. Stalni dosije. Stalni dosije treba da sadrži dokumente iz prethodnih revizija kod određenog klijenta koje se mogu koristiti kao izvor informacija i u tekućoj reviziji.

2. Tekuci dosije. Tekuci dosije sadrži dokumente koji imaju značaj samo za tekuću reviziju

Finansijska kontrola

Finansijska kontrola predstavlja skup mera i aktivnosti za proveru delatnosti preduzeća u finansijskom smislu uz primenu specijalnih formi i metoda. Finansijska kontrola predstavlja aktivnost kojom se potvrđuju činjenice da finansijska politika, marketing i menadžment postižu postavljene ciljeve ili se otkrivaju finansijski problemi (kritična neusaglašenost između željenog i tekućeg stanja).

Postoje dva tipa finansijskih problema:

- a) kada se ne ostvaruju postavljeni finansijski ciljevi, i
- b) kada se ne koriste postojeće tržišne mogućnosti

Kontrola može da ima kako interni tako i eksterni karakter. Eksternu kontrolu vrše razni inspekcijски i drugi državni organi, banke i druge institucije. Internu kontrolu vrše sopstvene kontrolno-nadzorne službe i dr.

Finansijska kontrola je forma kroz koju se realizuje kontrolna uloga finansijske funkcije preduzeća. Finansijska funkcija preduzeća određuje namenu i sadržaj finansijske kontrole.

Za vršenje finansijske kontrole organizuju se posebni konkretni organi u kojima rade visokokvalifikovani stručnjaci.

Sferu finansijske kontrole čine praktično sve operacije koje se vrše uz korišćenje novca. Prilikom finansijske kontrole proverava se: poštovanje zakona i drugih propisa u vezi korišćenja finansijskih sredstava, raspodela prihoda privrednih subjekata, raspolaganje budžetskim sredstvima (budžetska kontrola), finansijsko stanje, ispravnost obračunavanja i plaćanja poreza, provera ispravnosti vođenja računovodstva, otkrivanje i objektivno ispitivanje moguće odgovornosti menadžmenta i dr. U okviru finansijske kontrole vrši se i kontrola racionalne upotrebe novčanih sredstava. Pri ovoj kontroli posebna pažnja se obraća na činjenice:

1) da li se koriste novčana sredstva u poslovanju preduzeća u skladu sa zakonom i aktima poslovne politike preduzeća, i

2) da li se koriste novčana sredstva racionalno u svim fazama procesa reprodukcije.1

Pre svakog disponiranja novčanih sredstava vrši se kontrola novčanih dokumenata. U okviru finansijske kontrole posebno treba voditi računa o pribavljenim i izdatim instrumentima osiguranja plaćanja, rokovima dospeća obaveza i izmirenja prema dobavljačima, naplati potraživanja od kupaca, blagajničkom poslovanju preduzeća i sl.

Finansijska analiza

Finansijska analiza se bavi analizom finansijskog stanja preduzeća i mogućnostima promena u željenom pravcu. Znatan deo analize vrši se stavljanjem u odnos određenih vrednosti iz bilansa stanja i bilansa uspeha.

Finansijskom analizom se stavljaju u odnos raspoloživi podaci i informacije u cilju produbljenijeg saznanja o značajnim faktorima, a u cilju utvrđivanja verovatnih grešaka i trendova i delovanja u pravcu njihovog pomeranja u željenom pravcu. Na ovaj način se uvećava korisnost raspoloživih podataka, jer se preko njih dublje spoznaje sadašnje stanje preduzeća i procenjuje buduće.

Za obavljanje složenih finansijskih analiza koriste se složenije matematičke metode.

Finansijska analiza predstavlja način sakupljanja i korišćenja informacija finansijskog karaktera sa ciljem da se:

- a) oceni tekuće finansijsko stanje preduzeća;
- b) oceni mogući i svrsishodan tempo razvoja preduzeća sa pozicije njegovog finansijskog obezbeđenja;
- c) prognozira perspektivno finansijsko stanje preduzeća;
- d) otkriju dostupni izvori sredstava i oceni mogućnost i svrsishodnost njihove mobilizacije;
- e) prognozira položaj preduzeća na tržištu kapitala i dr.

Postoje dve etape analize, i to: a) ekspres-analiza finansijskog stanja i b) detaljna analiza finansijskog stanja.

a) Ekspres-analiza se vrši kroz tri etape:

- 1) pripremnu etapu,
- 2) prethodni pregled knjigovodstvenog obračuna i
- 3) ekonomski referat i analizu obračuna.

Cilj **pripremne etape** je da se donese odluka o svrsishodnosti analize finansijskog izveštaja. Ova etapa počinje sa upoznavanjem sa revizorskim zaključkom. Razlikuju se standardni i nestandardni revizorski zaključak.

Standardni revizorski zaključak predstavlja pripremljen unificiran i kratak dokument koji sadrži pozitivnu ocenu revizora ili revizorske firme o verodostojnosti pojedinih informacija u izveštaju i njihove podudarnosti sa važećim normativnim dokumentima.

Nestandardni revizorski zaključak je obično obimniji od standardnog i po pravilu sadrži neke dopunske informacije koje mogu poslužiti korisnicima obračuna. Ove zaključke razmatraju revizorske firme.

Druga etapa analize je "prethodni pregled knjigovodstvenih obračuna".

Cilj te etape je da se ocene uslovi rada u obračunskom periodu, da se odrede tendencije osnovnih pokazatelja delatnosti, kao i kvalitativne promene u imovinskom i finansijskom položaju preduzeća.

Treća etapa ekspres-analize je "ekonomski referat i analiza obračuna". Njen cilj je opšta ocena rezultata privredne aktivnosti i finansijskog stanja preduzeća.

Detaljna analiza finansijskog stanja, u odnosu na ekspres-analizu, vrši se sa većim stepenom detaljizacije u interesu različitih korisnika.

Zadaci i ciljevi finansijske analize

Finansijsko stanje preduzeća može se ocenjivati sa tačke gledišta dugoročne i kratkoročne perspektive. Kod ocene kratkoročne perspektive polazi se od likvidnosti i solventnosti.

Pod **likvidnošću** neke aktive podrazumeva se njena sposobnost da se transformiše u novčana sredstva. Stepem likvidnosti određuje se trajanjem vremenskog perioda u toku koga ta transformacija može da bude ostvarena po cenama približnim prosečnim tržišnim.

Solventnost je sposobnost da se blagovremeno i u punom obimu izvrše dospеле obaveze.

Zadatak finansijske analize je:

- 1) ocena aktive preduzeća i izvora njegovog finansiranja;
- 2) ocena veličine i sastava resursa potrebnih za održavanje postignutog ekonomskog potencijala preduzeća i proširivanje njegove delatnosti;
- 3) ocena izvora dopunskog finansiranja;
- 4) analiza sistema kontrole stanja i efikasnost korišćenja finansijskih resursa;
- 5) proučavanje forme finansiranja (dugoročni i kratkoročni krediti, robni krediti, gotovina), i
- 6) ispitivanje rizika koji nastaje sa datim izvorima sredstava.

Uspešnost ekonomske svrsishodnosti funkcionisanja preduzeća meri se apsolutnim i relativnim pokazateljima. U finansijskoj analizi razlikuju se pokazatelji ekonomskog efekta i ekonomske efikasnosti. *Ekonomski efekat* je apsolutni pokazatelj koji karakteriše rezultat delatnosti. *Ekonomska efikasnost* je relativni pokazatelj koji upoređuje dobijeni efekat sa troškovima ili resursima koji su korišćeni za postizanje tog efekta. Takav pokazatelj već može da se koristi u prostorno-vremenskim upoređenjima.

Preduzeće redovno vrši analizu svog finansijskog rezultata. **Finansijski rezultat** je razlika između finansijskih prihoda i rashoda. Ovaj rezultat pokazuje uticaj finansijskih odluka na čist rezultat preduzeća. Elementi i uzroci dobijenog rezultata su veoma raznorodni. Komponente tog rezultata treba da se analiziraju posebno.

Između željenog i stvarnog stanja može da nastupi nesklad. Kritični nesklad između željenog i realnog finansijskog stanja predstavlja **finansijski problem**. Kao izvori finansijskih problema mogu da se pojave:

- a) finansije i finansijski menadžment kao takvi;
- b) narušavanje i problemi sistemskog karaktera: tehnologija, sredstva proizvodnje, upravljanje personalom, odsustvo kontrole i dr.

Finansijskoj analizi treba da prethodi opštesistemska analiza. Za vreme opštesistemske analize može da se koristi **metod morfološke analize**. Prednost ovog metoda se sastoji u tome što je ostvarljiv pri prisustvu malog obima informacija o problemu koji se proučava. Ovaj metod se najčešće koristi kod prognoziranja mogućeg ishoda fundamentalnih istraživanja. Korišćenje ovog metoda je moguće kod pronalaženja novih tržišta.

Pri korišćenju morfološkog pristupa svi subjekti se dele na grupe, od kojih se svaka podvrgava detaljnom proučavanju. Takav pristup omogućava sakupljanje podataka za kasnija istraživanja. Morfološki prilaz je povezan sa strukturnim uzajamnim vezama među objektima, pojavama i koncepcijama. Jedan od njegovih principijelnih aspekata je sveopštost. Ta sveopštost pretpostavlja korišćenje celishodnog znanja o objektu.

Osnovu informacijskog obezbeđivanja sistema finansijske analize čini bilo koja informacija finansijskog karaktera:

- 1) knjigovodstveni obračun;
- 2) izveštaji finansijskih organa;
- 3) informacije institucija bankarskog sistema;
- 4) informacije sa berzi;
- 5) dopunske informacije (analitički računi, reklamacije, planovi, dokumentacija prihoda-rashoda i dr.).

Analiza informacija može da se vrši u cilju:

- 1) kontrole i dijagnostike stanja, i
- 2) prognoziranja razvoja preduzeća, pri čemu kod prognoziranja treba ostvariti dijagnostiku stanja ustanovivši uzrok pojave problema.

Zaključak

Revizija danas predstavlja obavezni deo zakonodavstva svih zemalja sveta. Svaka kompanija koja drži do ispravnosti poslovanja i iskorišćavanja svih pogodnosti koje revizorski standardi nude bi uvela obavezu revizije računovodstvenih iskaza i bez zakonske regulative. Revizija omogućava svim zainteresovanim licima (vlasnicima, menadžerima, državi) da imaju sigurnost u iskaze koje primaju od odnosnih kompanija i na osnovu njih donose svoje buduće odluke. kao i obezbediti odgovarajuću saradnju unutar privrednog subjekta.

Jedan od njih su i interne računovodstvene kontrole koje se definišu kao sistem kontrola, finansijskih i drugih, koje uspostavlja rukovodstvo kompanije da bi se poslovanje preduzeća odvijalo na pravilan i efikasan način, tj. sprovodila politika rukovodstva, očuvala sredstva i da bi se u što većoj meri sačuvala potpunost i tačnost evidencija. Dobar sistem internih kontrola smanjuje rizik pogrešnih knjiženja ili nepravilnosti u računovodstvenim evidencijama. Ukoliko su te kontrole dobro smišljene i pravilno funkcionišu, revizor može pretpostaviti da je rizik pojave greške smanjen.

Glavni kvalitet revizije u odnosu na kontrolu i inspekciju je taj što revizija služi preduzeću da se oceni kvalitet i funkcionisanje internih računovodstvenih kontrola i daje predlog za otklanjanje uočenih nepravilnosti i slabosti u tim sistemima. Računovodstveni iskazi treba da obezbede nezavisne i stručne potvrde da su podaci u računovodstvenim iskazima objektivni i istiniti i na taj način snabdeju korisnike potrebnim informacijama, uklone određene poremećaje i primenom Međunarodnih računovodstvenih standarda uporedivim sa stranim finansijskim izveštajima.

Osiguravajuća društva predstavljaju zaseban vid preduzeća koji imaju čak i veću odgovornost od ostalih privrednih subjekata da primenjuju sve domaće kao i međunarodne zakone, standarde i kodekse ponašanja i na taj način doprinesu da prikladni računovodstveni standardi i realno finansijsko izveštavanje budu ključni faktori u ostvarivanju ekonomskih i društvenih ciljeva svojih zemalja i celokupne svetske ekonomije

Literatura

- 1) "Kontrola i revizija", S.Martić, 1987.
- 2) "Računovodstvena praksa" br.15/99, "Produženi rok za izbor preduzeća za reviziju I zaključenje ugovora za 1999.", D.Milivojević
- 3) "Računovodstvena praksa" br.7/00 "Odluka o minimumu sadržaja revizije i izveštaja o reviziji za banke i druge finansijske organizacije", J.Beke-Trivunac
- 4) "Računovodstvena praksa" br.1/00 " Osvrt na Zakon o izmenama i dopunama Zakona o reviziji računovodstvenih iskaza", D. Milivojević
- 5) "Privredni savetnik" br.17/98 "Revizija - odnos revizije i korisnika revizorskih usluga", M. Petrović
- 6) "Računovodstvo" br.1/99 "Veštine koje treba da poseduje revizor", V. Cvetković
- 7) "Računovodstvo u praksi" br.1/00 "Izmene i dopune Zakona o reviziji računovodstvenih iskaza"
- 8) "Finansije" br. 9-10/99 "Funkcija revizije računovodstvenih izveštaja u proceni vrednosti kapitala" M. Milojević
- 9) Zakon o računovodstvu i reviziji ("Službeni list SRJ", br. 71/2002, "Službeni glasnik RS", br. 55/2004)
- 10) Zakon o osiguranju ("Službeni glasnik RS", br. 55/2004, 70/2004, 61/2005, 85/2005) mr Vukosava Vujović

Sadržaj

Uvod	2
Nastanak Revizije	3
Kontrola.....	3
Revizija	4
Standardi	5
Faze obavljanja.....	6
Izveštaj.....	6
Primena u osiguravajućim društvima	7
Nadzor NBS.....	8
Revizijski dokazi	9
Revizijski postupci	9
Radni papiri revizora	10
Finansijska kontrola	11
Finansijska analiza.....	12
Zadaci i ciljevi finansijske analize.....	13
Zaključak	15
Literatura	15
Sadržaj	16